

Sygn. akt I UK 374/15

POSTANOWIENIE

Dnia 13 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania Przedsiębiorstwa Usługowego "T." Spółki jawnej w K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Chorzowie z udziałem zainteresowanych: R. M., S. K., S. L. i U. Spółki z o.o. z siedzibą w K. o podleganie ubezpieczeniom społecznym, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 lipca 2016 r., skargi kasacyjnej Przedsiębiorstwa Usługowego "T." Spółki jawnej w K. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa 843/14,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2015 r., sygn. akt III AUa 843/14, Sąd Apelacyjny w Katowicach – w sprawie z odwołania T. Sp. j. w K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Chorzowie przy udziale zainteresowanych R. M., S. K., S. L., U. Spółki z o.o. z siedzibą w K. o podleganie ubezpieczeniom społecznym – oddalił apelację odwołującego Przedsiębiorstwa Usługowego T. Sp.j. w K. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 20 stycznia 2014 r., sygn. akt X U 1408/13, oddalającego odwołania odwołującego się od decyzji organu rentowego z dnia 26 marca 2013 r., 10 kwietnia 2013 r. i 16 kwietnia 2013 r., którymi stwierdzono, że zainteresowani pracownicy odwołującego się T. Sp. j. w K.

podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu, jako pracownicy z tytułu umów zlecenia zawartych z płatnikiem U. Spółką z o.o. w K., wykonywanych na rzecz odwołującego.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego odwołujący się zaskarżył skargą kasacyjną. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na przyczynę przyjęcia skargi określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

W ocenie autorki skargi: „w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, to jest zagadnienie dotyczące możliwości stosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w zgodzie z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych dotyczącymi dopuszczalności przetwarzania danych osobowych zleceńbiorców zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych przez podmiot trzeci (w tej sprawie U.) przez pracodawcę (w tej sprawie T.) w celu ustalenia, czy zachodzą podstawy do zastosowania wobec tych zleceńbiorców przepisu art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, albowiem należy zauważyć, że pracodawca, który miałby ocenić czy zachodzą podstawy do objęcia zleceńbiorców przepisem art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, musi najpierw wejść w posiadanie niezbędnych danych osobowych, a wejście w posiadanie tych danych osobowych nie może nastąpić w dowolny sposób, w szczególności nie może wynikać ze znajomości tych danych przez osoby które pełnią określone funkcje kierownicze zarówno w podmiocie będącym pracodawcą, jak i podmiocie będącym zleceniodawcą tych pracowników/zleceńbiorców, ale wejście w posiadanie tych danych osobowych, stanowiąc jedną z form przetwarzania danych osobowych (zwłaszcza udostępnianie i zbieranie - vide art. 7 pkt 2 ustawy o ochronie danych osobowych), musi nastąpić w sposób legalny, a więc znajdować podstawę w jednym z pięciu punktów art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych, gdy tymczasem analiza tych podstaw przetwarzania danych osobowych, przy założeniu że pracownik/zleceńbiorca nie jest zobowiązany do udzielenia zgody na takie przetwarzanie danych (skoro nie w każdej sytuacji można wymóc na pracowniku ujawnienie pracodawcy informacji o jego zatrudnieniu w innych podmiotach), prowadzą do wniosków, że bez takiej zgody pracownika, pracodawca nie może legalnie otrzymać od zleceniodawcy informacji które pozwoliłyby mu (pracodawcy) ocenić stan faktyczny pod kątem zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, w

konsekwencji brak jest środków prawnych zapewniających w każdym przypadku pracodawcy realną możliwość stosowania się do przepisów art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, wobec czego art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w zakresie odnoszącym się do specyficznego 3-stronnego stosunku (1) pracodawca - (2) pracownik/zleceniobiorca - (3) zleceniodawca, jest przepisem któremu nie zagwarantowano odpowiednich mechanizmów stosowania go przez pracodawcę, a jako taki nie powinien być w ogóle stosowany. Należy przy tym podkreślić, że w powołanym w wyroku przez Sąd Apelacyjny wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18.10.2011. sygn. akt III UK 22/11, Sąd Najwyższy wprawdzie wypowiedział się, że jego zdaniem, pracodawca ma prawo domagania się tego rodzaju informacji przede wszystkim od samego pracownika w ramach trójstronnego stosunku ubezpieczeń, ale ani nie wskazał podstawy prawnej która uzasadniałaby twierdzenie o tym, że pracownik nie może odmówić udzielenia tych danych, ani tym bardziej nie prowadził w tym wyroku rozważań prawnych zagadnienia dotyczącego pozyskiwania od zleceniodawców swoich pracowników danych niezbędnych do stosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w oparciu o przepisy ustawy o ochronie danych osobowych, a zwłaszcza w aspekcie podstaw legalizujących przetwarzanie danych osobowych wskazanych w art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie danych osobowych.”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o oddalenie skargi oraz o zasądzenie od odwołującego się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, według norm prawem przepisanych. Odpowiedź nie zawiera stanowiska strony w zakresie trybu postępowania określonego w art. 398⁹ k.p.c. tzw. „przedsądu”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującego się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów,

zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruuujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w ustalonym stanie faktycznym (por. postanowienie z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732). Z kolei odwołanie się do przesłanki potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć

(por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecnictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Formułowane przez stronę skarżącą wątpliwości znalazły już swoje rozstrzygnięcie w orzecnictwie Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 września 2015 r., I UK 490/15 stwierdził, że: „W myśl art. 17 ust. 1 ustawy systemowej na płatniku (w tym przypadku na pracodawcy) spoczywa zaś obowiązek obliczania, rozliczania i przekazywania składek do ZUS. Z art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych wynika, że przetwarzanie danych jest dopuszczalne wtedy, gdy jest to niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo odbiorców danych, a przetwarzanie nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Przepis ten odnosi się wprost do administratora danych osobowych lub odbiorcy danych, którzy - aby zrealizować prawnie dopuszczalne cele - muszą udostępnić dane osobowe, pod warunkiem jednak, że nie naruszy to praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Już samo użycie określenia „jeżeli jest to niezbędne” wskazuje, że stosowanie tych przepisów wymaga nie tylko wykazania, że chodzi o realizowanie uprawnienia lub obowiązku wynikającego z przepisów prawa lub prawnie usprawiedliwionego celu, ale także dokonania oceny, czy dla realizacji tego konieczne jest (jest niezbędne) przekazanie danych, mimo że brak jest na to zgody osoby, której dane dotyczą. Ocena ta to wyważenie racji i interesów, z jednej strony osoby, której dane dotyczą, mającej objęty ochroną prawną interes, aby jej dane nie były przetwarzane bez jej zgody, a z drugiej strony administratora danych, który ma także objęty ochroną interes prawny, polegający na tym, że ma prawo realizować prawnie usprawiedliwione cele i uprawnienia.

Unormowanie to więc jest oparte na założeniu, że dochodzi do konfliktu interesów między interesem osoby, która ma prawo do ochrony swoich danych osobowych, a interesem administratora tych danych, który ma prawo przetwarzać te dane, jeżeli jest to konieczne do realizacji jego uprawnień wynikających z przepisów prawa lub prawnie usprawiedliwionego celu. Wyważenie tych interesów jest warunkiem koniecznym przy stosowaniu art. 23 ustawy o ochronie danych osobowych, z uwzględnieniem rangi tych interesów w realiach konkretnej sprawy. Jest to szczególnie ważne, ponieważ konflikt ten dotyczy ochrony prywatności osoby, której dane są przetwarzane, a więc wartości, która ma szczególnie wysoką rangę, także w systemie wartości konstytucyjnych. Oznacza to, że w razie przetwarzania danych osobowych przez administratora danych bez zgody osoby, której te dane dotyczą, w pierwszej kolejności konieczne jest ustalenie i rozważenie, czy spełniona jest ustawowa przesłanka szczegółowa uzasadniająca przetwarzanie danych osobowych bez zgody osoby, której dane dotyczą, a następnie jeżeli przesłanka ta jest spełniona, ustalenie i rozważenie wszystkich okoliczności koniecznych do ochrony interesów osoby, której dane dotyczą oraz interesów administratora danych. Rozstrzygając o legalności przetwarzania danych, trzeba każdorazowo, ważąc interesy stron, znaleźć równowagę między prawami i wolnościami jednostki z jednej strony a prawnie usprawiedliwionym interesem osoby trzeciej z drugiej strony. Oznacza to obowiązek zapewnienia właściwej równowagi praw i interesów stron. Jak już powiedziano, pracodawca jako płatnik składek na ubezpieczenia społeczne pracowników (również wykonujących pracę na rzecz tego pracodawcy na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z osobą trzecią) ma obowiązek ustawowy obliczania, rozliczania i przekazywania tych składek do ZUS. Podstawę wymiaru składek stanowi zaś nie tylko przychód pracownika osiągnięty w związku z realizacją stosunku pracy (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej), ale i przychód uzyskany przez pracownika z tytułu wykonywania pracy na rzecz pracodawcy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, który uwzględnia się w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne tego pracownika (art. 18 ust. 1a ustawy systemowej). Wywiązanie się z tych obowiązków wymaga uzyskania przez pracodawcę (płatnika składek) zarówno informacji o tym, że osoba pozostająca z nim w stosunku pracy wykonuje pracę na

jego rzecz na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, jak i informacji o przychodzie uzyskiwanym przez pracownika z tytułu wykonywania umowy cywilnoprawnej. W ocenie Sądu Najwyższego, nie budzi wątpliwości, że przetwarzanie tych danych jest niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionego celu, jakim jest konieczność wywiązania się z obowiązków nałożonych przez ustawę na pracodawcę jako płatnika składek. Ważąc natomiast interesy stron, należy wziąć pod uwagę cele i podstawowe założenia ustawy o ochronie danych osobowych, określone w art. 1 ust. 2, gdzie wskazano, iż przetwarzanie danych osobowych może mieć miejsce ze względu na 10 dobro publiczne, dobro osoby, której dane dotyczą lub dobro osób trzecich. Biorąc pod uwagę, że celem, któremu służy przetwarzanie danych osobowych w rozpatrywanej sytuacji, jest dopełnienie przez pracodawcę obowiązku opłacenia składek na fundusze ubezpieczeń społecznych, uwzględnić trzeba, że „składkowa więź gwarancyjna to wieloelementarna relacja prawna zachodząca między licznymi podmiotami (ubezpieczonym, płatnikiem, ZUS) wyłącznie w ubezpieczeniowym segmencie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych *sensu stricto*. Przedmiotem tego stosunku prawnego jest zabezpieczenie ochrony ubezpieczeniowej w sferze kształtowania się praw do świadczeń, z położeniem jednak silnego nacisku na ich wymiar. Treść składkowej więzi gwarancyjnej dotyczy zatem praw, obowiązków i odpowiedzialności różnych podmiotów w dziedzinie pobierania składek ubezpieczeniowych i ich ewidencjonowania w ZUS. Choć jednak tak jak we wszystkich stosunkach gwarancyjnych jednorodnym przedmiotem funkcjonalnie powiązanych składkowych więzi prawnych pozostaje zapewnienie ochrony ubezpieczeniowej na wypadek ziszczenia się socjalnego ryzyka, to jednak skutki niewypełniania obowiązków z tej dziedziny stwarzają większe niż w innych relacjach zagrożenie naruszenia stabilizacji finansowej całej wspólnoty ryzyka oraz negatywnie wpływają na jakość gwarancji ubezpieczeniowej w wymiarze indywidualnym (zwłaszcza w ubezpieczeniu emerytalnym). Bez wątpienia wśród stosunków składkowych największym ciężarem gatunkowym odznacza się relacja płatnik - ZUS, co wynika z nałożenia na płatników wielu ustawowych obowiązków związanych z obliczaniem, potrącaniem, rozliczaniem i opłacaniem składek na ubezpieczenia społeczne (art. 46 ust. 1 ustawy systemowej). Niewykonywanie lub

nienależyte wykonywanie tych zadań odnosi skutek (w relacji płatnik - ZUS) w postaci wymierzania płatnikowi przez wykonawcę zabezpieczenia społecznego określonych sankcji, a w relacji płatnik - ubezpieczony umożliwia złożenie wniosków o usunięcie zaistniałych nieprawidłowości, których niewyeliminowanie stwarza warunki do wszczęcia postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez ZUS. W celu wyegzekwowania obowiązków ciążących na płatnikach instytucji ubezpieczeniowej przysługują takie środki prawne, jak: wymiar składek z urzędu, jeżeli płatnik nie złoży w terminie deklaracji rozliczeniowej, naliczenie odsetek za nieterminowe opłacanie składek, wymierzenie opłaty dodatkowej, wystąpienie z wnioskiem o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości dłużnika w celu zabezpieczenia należności z tytułu składek hipoteką przymusową, zabezpieczenie należności z tytułu składek ustawowym prawem zastawu na ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika (zastaw skarbowy), decydowanie o umorzeniu, odroczeniu terminu płatności i rozłożeniu na raty należności z tytułu składek, uprawnienia kontrolne inspektorów ZUS (por. K. Antonów, Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Pojęcie oraz właściwości postępowań przedsądowych i ochrony cywilnosądowej, LEX 2011). Można więc stwierdzić, że prawidłowe wypełnianie przez płatników obowiązków składkowych, wymagające w sytuacji opisanej w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej przetwarzania danych osobowych zleceniobiorców, służy zarówno dobru publicznemu, jak i dobru tej osoby, której dane są przetwarzane, a także leży w żywotnym interesie samego płatnika, który tym samym nie naraża się na dotkliwe konsekwencje niewywiązywania się ze swoich powinności wobec ZUS. Nie ma zatem podstaw do nadania wyższej rangi ochronie danych osobowych w postaci przychodu zleceniobiorcy niż interesowi pracodawcy, polegającemu na realizacji obowiązku nałożonego na niego jako płatnika składek przepisami ustawy systemowej. Z tych względów należy zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w powołanym już wyroku z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, że nie można kwalifikować jako naruszenia konstytucyjnych gwarancji w zakresie ochrony danych osobowych oraz obrazy dóbr osobistych sytuacji zasięgania wiedzy o przychodach pracownika dla realizacji ustawowych obowiązków podmiotu zwracającego się o takie informacje, w

tym przypadku – obowiązków płatnika składek, określonych w przepisach ustawy systemowej”.

Skarżący nie przedstawił w uzasadnieniu wniosku przekonującej argumentacji, którą zakwestionowałby prawidłowość przedstawionego wyżej stanowiska judykatury w zakresie omawianej kwestii.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c.